

החלטת סגן הממונה על המשמעת – הכרעת דין

1. הנקבלות הן תלמידות שנה א' בפקולטות למדעי הרוח והחברה. במסגרת לימודיהן היה עליהן להגיש באחד הקורסים שלוש עבודות. לאחר הגשת העבודה הראשונה התברר כי הנקבלות (שהיו בקבוצות תרגול מקבילות) הגישו עבודה זהה כמעט לחלוטין. בכך ייחס כתב הקובלנה לנקבלות עבירות של הפרת הוראות בעבודה והונאה בעבודה (סעיפים 29.3 ו- 29.4 לתקנון המשמעת – סטודנטים (תשס"ח); להלן – התקנון).
2. בדיון ההקראה שנערך בפניי (באופן מקוון) הודו הנקבלות בעבירת הפרת הוראות וכפרו בעבירת ההונאה. בדיון ההוכחות נחלקו הצדדים בשאלת כוונת הנקבלות, הנדרשת לעבירת ההונאה. הקבילה הדגישה את הדמיון הרב בין העבודות – למעשה, העבודות כמעט זהות. הנקבלות – שכאמור הודו בהפרת הוראות – טענו כי לא התכוונו להעתיק ופירטו את גרסתן באשר לדמיון בין העבודות.
3. טענת הנקבלות מתבססת על הכנת "מסמך רעיונות" משותף. לפני מועד הגשת העבודה, הנקבלת 1 (שכבר החלה לעבוד על העבודה כמה ימים לפני כן) שוחחה עם הנקבלת 2 ונפגשה עמה בפגישת זום. מטרת אותה פגישה, כדברי הנקבלת 1 בפרוטוקול, הייתה "לשתף רעיונות" בנוגע לעבודה. לאחר אותה שיחת זום בין הנקבלות הן פתחו מסמך משותף (ב-Google Docs) בו העלו את אותם רעיונות אל הכתב. מסמך משותף זה, כך נטען בעדות הנקבלת 1, נעשה "כרפרנס לכתובה" ותו לא. עם זאת, אותו מסמך משותף ב-Google Docs נכתב למעשה כעבודה מוגמרת, ולא כרשימת רעיונות. מקור הדמיון בין העבודות, אם כן, הוא השימוש שעשו הנקבלות באותו מסמך Google Docs משותף כבסיס לעבודה.
4. לבסוף, העידה לטובת הנקבלות החונכת שלהן (שפת אימן אינה עברית), שהיתה גם מתרגלת בקורס נשוא הקובלנה בשנה שעברה. החונכת העידה כי נפגשה מספר ימים לפני ההגשה, בשיחת זום, עם הנקבלת 1 (אך לא עם הנקבלת 2) כדי לסייע באותה עבודה. באופן כללי יותר, החונכת העידה כי מערכת היחסים בינה לבין שתי הנקבלות מבוססת על עשרות שעות תמיכה ועבודה פרטנית של כל נקבלת עם החונכת, ויש בין כל נקבלת לחונכת אמון רב. לאור כך מה שאירע הוא בגדר טעות שנבעה משיטתן הרעיונות ביניהן. החונכת הוסיפה כי עונש הרחקה מלימודים יהיה קשה עבור הנקבלות הרבה יותר מלתלמידים אחרים, עקב נסיבותיהן האישיות – והן עשויות לנטוש את המסלול האקדמי כליל במקרה של הרחקה.

דיון והכרעה

5. מעיון בעבודות ניתן לראות כי הדמיון בין שתיהן, אכן, ניכר. ניתן להעריך כי יש זהות כמעט מוחלטת בהיקף של כמחצית (ואף למעלה מכך) מכל עבודה. בנוסף, יש דמיון מובהק גם בחלקים שאינם זהים לגמרי, כאשר רק חלק קטן מהעבודות, משפטים ספורים, שונה (אציין שאורכה של כל עבודה, ללא עמוד פתיחה וביבליוגרפיה, הוא שני עמודים). דמיון זה מתמיה, וכמובן, דורש הסבר. הנקבלות הודו בעבירת הפרת ההוראות ובשיטתן הרעיונות ביניהן, אך כפרו בעבירת ההונאה. האם ההפרה במקרה עולה לכדי עבירת ההונאה, שדורשת הוכחת יסוד נפשי? בין השאר, ניתן לומר שככל שההעתקה נרחבת, משמעותית וסדרתית, היסוד הנפשי בולט יותר (ראו למשל הדיון בעניין ד-2021-16). מובן, שהוכחת הכוונה יכולה להתבסס על נסיבות ביצוע העבירה (ס' 57.5 לתקנון).
6. בעניינינו, כאמור, כמחצית מכל עבודה זהה לרעותה. והדמיון בין העבודות, גם מעבר לכך, ניכר. בנסיבות אלו הדעת נותנת שברגיל התקיים היסוד הנפשי הדרוש לעבירת ההונאה. הנקבלות הציגו את גרסתן – אך אני מתקשה לראות בה ספק סביר להתקיימות הכוונה בעניינינו. עיקר טענתן בכך שהן יצרו מסמך משותף ב-Google Docs ובו "שיתפו רעיונות" לגבי העבודה. שיתוף רעיונות, כמובן, אינו הונאה. נהפוך הוא – בכוחו להפרות ולעודד לימוד. עם זאת, התוצר המשותף של סיעור מוחות יכול להיות, אולי, מסמך בראשי פרקים; הוא בוודאי אינו יכול להיות עבודה מוגמרת, זהה בין המגישות.

7. ניתן למצוא בעדותן של הנקבלות הסברים מגוונים לזהות שבין העבודות. הסברים אלו אינם משכנעים. כך, בין היתר, נטען כי הן השתמשו במסמך המשותף רק "כרפרנס" לעבודה המוגמרת (כדברי הנקבלות 1 בפרוטוקול, "השתמשנו ב[מסמך] כרפרנס לכתובה שלנו וזה נתקע לנו בראש"). כן נטען כי הזהות נובעת מתרגום הרעיונות שעלו בפגישת הנקבלות (בשפת אימן של הנקבלות) אל מסמך הרעיונות, שנכתב בעברית, שפה בה, לדברי הנקבלות, אוצר המילים שלהן מצומצם. כן נטען, כי מקור הזהות בין העבודות בהעתקה (שנעשתה בנפרד) של קטעים ממסמך ששלחה מרצת הקורס. עם זאת, לאור הזהות הכמעט מוחלטת בחלקן הניכר של העבודות גרסאות אלו אינן מצביעות על עבודה עצמית והן אינן משכנעות – קשה לראות כיצד תוצר מוגמר זהה, ברובו, אינו מקיים יסוד נפשי להעתקה, וקשה לראות כיצד הנקבלות במקרנו לא התכוונו להעתיק האחת מהשנייה.

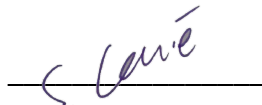
8. על כן, עם כל הצער בדבר, ולאחר שעיינתי במסמכים הרלוואנטיים, לרבות מסמכי ההנחיות, החומרים הרלוואנטיים לעבודה והמסמך ב-Google Docs, מצאתי לנכון להרשיע את הנקבלות בעבירת ההונאה. נזכיר שוב כי מסמך הגוגל המשותף כולל פסקאות מוגמרות (ולא ראשי פרקים).

הערות נוספות

9. החונכת שהעידה כאמור לטובת הנקבלות ציינה, בין השאר, את אופיין הטוב, את המוטיבציה שלהן (והשיפור במהלך השנה), את הקשיים עימן הן מתמודדות (כגון קשיי השפה), ואת הפגיעה הקשה בהן במקרה של הרחקה. הדברים לא נסתרו והם מקובלים עליי. יש להביא בחשבון – ביחד עם נסיבות מקילות נוספות בעניינו, כגון היותה של ההעתקה בעבודה ולא במבחן – בדיון בעניין העונש.

10. לבסוף, הנקבלות טענו כי שיתוף עבודות אינו בלתי-נפוץ בקורס. לראייה הביאו הנקבלות דוגמאות לשיתוף עבודות מתוך קבוצת הוואטסאפ של תלמידי הקורס. בדומה, עדותה של החונכת תמכה בכך שבמקרים אחרים של העתקה בחוג לא הועברו המעתיקים לדיון משמעותי. אינני סבור כי שיתוף עבודות (או העתקה) מצד תלמידים אחרים בקורס מאיין את עבירת ההונאה, ואת היסוד הנפשי הנדרש לה, במקרנו.¹ יחד עם זאת, אבקש להביא לידיעת המזכירות האקדמית והחוג הרלוואנטי את העדויות האמורות.

ניתנה היום, 5.9.2021, בהיעדר הצדדים.

ד"ר שי נ. לביא

ס' הממונה על המשמעת

¹ אציין כי הנקבלות לא טענו לאכיפה בררנית (השוו הנטל הכבד בדיון הרגיל המוטל על הטוען לאכיפה סלקטיבית, למשל בע"פ 3507/19 בורקאן נ' מדינת ישראל (3.12.2020)).

החלטת סגן הממונה על המשמעת – גזר דין

1. ביום 12.9.2021 התקיים דיון טיעונים לעונש בעניין זה. כזכור, הנקבלות הגישו עבודה זהה כמעט לחלוטין, ובהחלטתי מיום 5.9.2021 הרשעתי אותן בעבירת ההונאה. הקבילה עתרה לעונש הרחקה של שני סמסטרים, כאשר, לכל היותר, יתאפשר ריצוי של סמסטר אחד בעבודות לתועלת הציבור. הנקבלות טענו כי העונש הראוי אינו צריך לכלול הרחקה בפועל כלל (כלומר, שיש לאפשר המרת כל עונש ההרחקה בריצוי עבודות לתועלת הציבור). הן הדגישו את נסיבותיהן המקילות, ובכלל זה, היותן תלמידות שנה א'; קשיי השפה; הקשיים החברתיים בהם הן נתקלות (שבין היתר, גרמו להן לשתף אחת את השנייה במטלה); חוסר היכרות עם התרבות האקדמית הרלוואנטית (ראו גם הדברים האמורים בפסקה 10 להכרעת הדין); העובדה שבזמן עבירת העבירה הנקבלות היו בתקופת החגים; והפגיעה הקשה באורחות חייהן ובשיקומן אם יוטל עליהן עונש הרחקה בפועל.

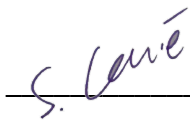
2. תקנון המשמעת קובע כי דינה של הרשעה בעבירת הונאה "הרחקה בפועל מן האוניברסיטה לשנת לימודים אחת לפחות . . .". כאשר ניתן "לחרוג מכך במקרים מיוחדים . . ." (ס' 30 לתקנון). בפסק דין מנחה בעניין הענישה, ע-5/2015, קבעה ערכאת הערעור כי, ברגיל, ובהיעדר "נסיבות משמעותיות" לקולא, עונש הרחקה בשל עבירת הונאה לא יפחת משני סמסטרים בפועל. אני סבור כי נסיבות כאלו מתקיימות במקרנו (ראו גם האמור בס' 9 להכרעת הדין). בפרט, אדגיש כי: ההעתקה בוצעה במסגרת מטלה שמשקלה נמוך יחסית, התלמידות היו בשנה א', הן חוות קשיים לא מעטים, חברתיים ואקדמיים והרחקה בפועל עלולה לפגוע קשות במסלול חייהן. התרשמתי גם כי הנקבלות "למדו את הלקח", וכי הן עברו בשנה האחרונה תהליך הסתגלות לא פשוט למסגרת האקדמית, שבא לידי ביטוי, בין השאר, בשיפור בהישגיהן בקורס (וראו גם עדותה של החונכת של הנקבלות, כאמור בהכרעת הדין).

3. נסיבות משמעותיות אלו מצדיקות בעיני אפשרות להטיל על הנקבלות עונש הרחקה בפועל של שני סמסטרים, עם אפשרות להמיר הסמסטר השני בעבודות לתועלת הציבור. עם זאת, נסיבות אלו אינן מצדיקות ביטול עונש ההרחקה כלל. אציין שאינני מכיר, ולא הובא לעיוני, פסק דין בו לא נגזר עונש הרחקה בפועל בעקבות הרשעה בעבירת ההונאה. אקווה שהנקבלות ימשיכו, לאחר ההרחקה, במסלול האקדמי.

4. אשר על כן, אני גוזר את עונשן של הנקבלות כדלקמן:

- א. פסילת הקורס נשוא התובענה.
- ב. הרחקה בפועל לשני סמסטרים, סמסטר א' וסמסטר ב' של שנת תשפ"ב. את ההרחקה בפועל מהסמסטר השני תוכל כל נקבלת להמיר ב-20 שעות שירות לתועלת הציבור. ככל שמי מהן תבחר באפשרות זו, יהיה עליה להשלים שעות אלו עד סוף סמסטר א' תשפ"ב, ובמקרה כזה תוכל לשוב לספסל הלימודים כבר בפתיחת סמסטר ב' תשפ"ב.
- ג. הרחקה על תנאי של שני סמסטרים למשך שנתיים.

ניתן היום, 12.9.2021, בהיעדר הצדדים.

ד"ר שי נ. לביא

ס' הממונה על המשמעת